

УДК 342.9:5.08

Олена ГРАБИЛЬНИКОВА

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедра цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара, проспект Гагаріна, 72, м. Дніпро, Україна, 49000

ORCID: 0000-0001-5523-6254

DOI: 10.32782/LST/2022-3-4

Бібліографічний опис статті: Грабильникова, О. (2022). Зарубіжний досвід оскарження в адміністративному судочинстві рішень, дій чи бездіяльності нотаріусів, державних реєстраторів з надання публічних послуг. *Law. State. Technology*, 3, 24–29, doi: 10.32782/LST/2022-3-4

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОСКАРЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСІВ, ДЕРЖАВНИХ РЕЄСТРАТОРІВ З НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Наукова стаття присвячена висвітленню зарубіжному досвіду оскарження рішень, дій чи бездіяльності нотаріусів, державних реєстраторів з надання публічних послуг. Розглянуто законодавчі та підзаконні акти країн пострадянських держав, так і краї ЄС, що регулюють надання публічних послуг нотаріусами та виокремлено нормативно-правові акти, що порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності нотаріусів, державних реєстраторів з надання публічних послуг.

З'ясовано та визначено правову основу оскарження рішень, дій чи бездіяльності нотаріусів, державних реєстраторів з надання публічних послуг зарубіжних країн, у т. ч. країн Європейського Союзу.

Встановлено, що аналіз законів зарубіжних країн (Республіки Молдова від 08 листопада 2002 р. «Про нотаріат», Республіки Таджикистан від 16 квітня 2012 р. «Про державний нотаріат», Республіки Узбекистан від 26 грудня 1996 р. «Про нотаріат», Республіки Казахстан від 14 липня 1997 р. «Про нотаріат», Киргизької Республіки від 30 травня 1998 р. «Про нотаріат», Республіки Туркменістан від 30 квітня 1999 р. «Про державний нотаріат», Азербайджанської Республіки від 26 листопада 1999 р. «Про нотаріат» та Республіки Вірменія від 27 грудня 2001 р. «Про нотаріат») дає підстави дійти висновку, що в зазначених країнах державний контроль за діяльністю нотаріусів поділяється на 2 види: судовий контроль за здійсненням нотаріальних дій і контроль за виконанням професійних обов'язків нотаріусами, що працюють у нотаріальних конторах органів юстиції.

Доведено, що порядок оскарження дій нотаріусів, державних реєстраторів у вищезазначених країнах є доволі традиційним і практично ідентичним, тобто адміністративний та судовий. Останній, як правило, передбачається цивільним процесуальним законодавством.

Акцентовано увагу, що на території Французької Республіки з 1945 р. по теперішній час діє Ордонанс про статус нотаріату, згідно з яким діяльність нотаріуса відбувається під прокурорським наглядом та контролем з боку Міністерства юстиції; у разі будь-яких порушень нотаріус підлягає дисциплінарним санкціям з боку професійних (мається на увазі – Міністерство юстиції Франції) та судових інстанцій.

Ключові слова: бездіяльність, зарубіжний досвід, державний реєстратор, рішення, нормативно-правові акти, оскарження, оскарження рішень, послуга, публічна послуга, нотаріус.

Olena HRABYLNIKOVA

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Civil, Labor and Economic Law, Dnipro National University named after Olesya Honchara, Gagarina Avenue, 72, Dnipro, Ukraine, 49000

ORCID: 0000-0001-5523-6254

DOI: 10.32782/LST/2022-3-4

To cite this article: Hrabylnikova, O. (2022). Zarubizhnyi dosvid oskarchennia v administratyvnomu sudochynstvi rishen, dii chy bezdiialnosti notariusiv, derzhavnykh reiestratoriv z nadannia publichnykh posluh. [Foreign experience of appeal in the administrative court of decisions, actions or inactions of notary public offices, state registrars on the provision of public services]. *Law. State. Technology*, 3, 24–29, doi: 10.32782/LST/2022-3-4

FOREIGN EXPERIENCE OF APPEALS OF DECISIONS, ACTIONS OR INACTIONS OF NOTARY PUBLIC OFFICES, STATE REGISTRARS IN THE PROVISION OF PUBLIC SERVICES

The scientific article is devoted to highlighting the foreign experience of challenging decisions, actions or inaction of notaries, state registrars in the provision of public services. The legislative and by-laws of post-Soviet states and EU countries regulating the provision of public services by notaries were considered, and the legal acts on the procedure for appealing decisions, actions or inactions of notaries, state registrars on the provision of public services were singled out.

The legal basis for appealing the decisions, actions or inaction of notaries, state registrars for the provision of public services of foreign countries, including the countries of the European Union, has been clarified and defined.

It was established that the analysis of the laws of foreign countries (Republic of Moldova dated November 8, 2002 "On Notary", Republic of Tajikistan dated April 16, 2012 "On State Notary", Republic of Uzbekistan dated December 26, 1996 "On Notary", Republic of Kazakhstan dated July 14, 1997. "About the notary", of the Kyrgyz Republic dated May 30, 1998. "About the notary", the Republic of Turkmenistan dated April 30, 1999. "About the state notary", the Republic of Azerbaijan dated November 26, 1999. "About the notary" and the Republic of Armenia dated December 27, 2001 "On Notary Publicity") gives reason to conclude that in these countries state control over the activities of notaries is divided into 2 types: judicial control over the performance of notarial actions and control over the performance of professional duties by notaries, which work in notary offices of justice bodies.

It has been proven that the procedure for challenging the actions of notaries and state registrars in the above-mentioned countries is quite traditional and practically identical, that is, administrative and judicial. The latter, as a rule, is provided for by civil procedural legislation.

Attention has been drawn to the fact that the Ordinance on the status of notaries has been in force on the territory of the French Republic since 1945, according to which the activities of notaries are under prosecutorial supervision and control by the Ministry of Justice; in case of any violations, the notary is subject to disciplinary sanctions by professional (meaning the French Ministry of Justice) and judicial authorities.

Key words: administrative proceedings, foreign experience, state registrar, decision, legal acts, appeal, appeal of decisions, service, public service, notary.

Актуальність проблеми. За своєю природою нотаріат не є суто національним інститутом. Не буде повним пошук витоків судового контролю за нотаріальною діяльністю та становлення інституту оскарження нотаріальних дій на теренах України без звернення до історичного досвіду інших держав. Тому доцільно проаналізувати зарубіжний досвід нормативного регулювання оскарження дій нотаріусів в таких країнах, як Республіка Молдова, Республіка Узбекистан, Республіка Казахстан та в інших зарубіжних країнах.

Для того, щоб вирішити питання становлення інституту оскарження дій нотаріусів в зарубіжних країнах, необхідно перш за все визначитися, яким шляхом та в якому напрямку йде розвиток положень сучасного законодавства держав-учасниць СНД та інших зарубіжних країн про оскарження дій нотаріусів, проаналізувати, яке місце займає судовий порядок оскарження дій нотаріусів у цивільно-процесуальному законодавстві цих країн та в чому особливості його правового регулювання.

За організацією діяльності, функціями, характером контролю нотаріат є публічно-правовим інститутом, тому законодавством зарубіжних країн також передбачена можливість оскарження нотаріальних дій та відмови в їх вчиненні у судовому порядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичним підґрунтям статті є праці

вітчизняних та зарубіжних учених у галузі теорії права, адміністративного права та процесу, а саме: В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, В. М. Бевзенка, Н. С. Бондаренко, В. М. Гарашука, І. П. Голосніченка, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, Є. О. Легези, О. В. Кузьменко та інших. Серед досліджень, які безпосередньо присвячені питанням державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, слід назвати дисертації Я. О. Пономарьової на тему «Адміністративні провадження з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно» (2009 р.), С. О. Слободянюка на тему «Цивільно-правове регулювання державної реєстрації речових прав на нерухоме майно» (2012 р.), Я. В. Тамарі на тему «Адміністративні процедури з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно» (2018 р.). Але в цих наукових дослідженнях питання зарубіжного досвіду оскарження рішень, дій чи бездіяльності нотаріусів, державних реєстраторів з надання публічних послуг не досліджувалися.

Метою статті є розкриття зарубіжного досвіду оскарження рішень, дій чи бездіяльності нотаріусів, державних реєстраторів з надання публічних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правове регулювання нотаріальної діяльності у країнах СНД здійснюється на основі прийнятих законодавчих актів про

нотаріат: Основ законодавства Закону Республіки Молдова «Про нотаріат» від 8 листопада 2002 року, Закону Республіки Таджикистан «Про державний нотаріат» від 16 квітня 2012 року № 810 (Про державний нотаріат, 2012), Закону Республіки Узбекистан від 26 грудня 1996 року «Про нотаріат», Закону Республіки Казахстан від 14 липня 1997 року № 155-І «Про нотаріат» (Про нотаріат, 1997), Закону Киргизької Республіки від 30 травня 1998 року № 70 «Про нотаріат» (Про нотаріат, 1998), Закону Республіки Туркменістан від 30 квітня 1999 року № 355-І «Про державний нотаріат» (Про державний нотаріат, 1999), Закону Азербайджанської Республіки від 26 листопада 1999 року «Про нотаріат» (Про нотаріат, 1999) та Закону Республіки Вірменії «Про нотаріат» від 27 грудня 2001 року (Про нотаріат, 2001).

Окремі статті названих законів містять норми про судовий контроль за нотаріальною діяльністю, регулюють судовий порядок оскарження дій нотаріусів.

Аналіз цих законів дає підстави дійти висновку, що в країнах СНД державний контроль над діяльністю нотаріусів здійснюється у двох видах: судовий контроль над здійсненням нотаріальних дій і контроль над виконанням професійних обов'язків нотаріусами, що працюють у нотаріальних конторах з боку органів юстиції.

Порядок оскарження дій нотаріусів у цих країнах є доволі традиційним і практично ідентичним, – тобто адміністративний та судовий, – останній, як правило, встановлюється цивільним процесуальним законодавством. Наведений підхід до розуміння нотаріату та правового оформлення його основних засад є схожим для більшості країн СНД.

У Законі Республіки Молдова «Про нотаріат» також в окремій главі містяться положення про контроль за нотаріальною діяльністю. При цьому розрізняються нагляд за нотаріальною діяльністю з боку Міністерства юстиції та судовий контроль за діяльністю осіб, що здійснюють нотаріальну діяльність, який провадиться судовими інстанціями. Стаття 29 Закону Республіки Молдови «Про нотаріат» регламентує можливість оскарження відмови у вчиненні нотаріального акту або вчинений нотаріальний акт до судової інстанції на території діяльності даного нотаріуса у встановленому законом порядку.

У ст. 48 Закону Республіки Таджикистан «Про державний нотаріат» вказано, що зацікавлена особа, яка вважає вчинену нотаріальну дію або відмову у вчиненні нотаріальної дії неправильно, має право звернутися до суду за місцезнаходженням державної нотаріальної контори.

Спори між зацікавленими особами про право, оснований на вчиненій нотаріальній дії, розглядаються в судовому порядку (Про державний нотаріат, 2012).

ЦПК Республіки Таджикистан від 5 січня 2008 року (Цивільний процесуальний кодекс Республіки Таджикистан, 2012), зокрема ст. 267, відносить розгляд заяв про вчинену нотаріальну дію або відмову в її вчиненні до окремого провадження, а статті 315–317 глави 37 «Розгляд заяв про вчинену нотаріальну дію або відмову в її вчиненні» цього кодексу детально регулюють процедуру розгляду заяв про вчинену нотаріальну дію або відмову в її вчиненні.

Так, відповідно до цих норм, зацікавлена особа, яка вважає неправильно вчинену нотаріальну дію або відмову у вчиненні нотаріальної дії, має право подати заяву до суду за місцезнаходженням нотаріальної контори або посадової особи, уповноваженої вчинювати нотаріальну дію. Спір про право між зацікавленими особами, оснований на вчиненій нотаріальній дії, розглядається судом у порядку позовного провадження.

Подібним чином регулюється оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні законодавством про нотаріат Республіки Узбекистан. Так, статтею 39 Закону Республіки Узбекистан «Про нотаріат» від 26 грудня 1996 року передбачено можливість оскарження нотаріальної дії, ухвали про відкладення нотаріальної дії або відмови в її вчиненні до суду за місцезнаходженням державної нотаріальної контори або приватного нотаріуса (Leheza ect., 2022).

У Республіці Казахстан врегулюванню правових засад оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні присвячена окрема стаття 25 Закону Республіки Казахстан від 14 липня 1997 року № 155-І «Про нотаріат» (Про нотаріат, 1997) в якій вказується, що скарги на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні розглядаються судами відповідно до норм цивільного процесуального законодавства.

У ЦПК Республіки Казахстан від 13 липня 1999 року № 411-І [3] справи за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні відносяться до категорій справ, які розглядаються в порядку окремого провадження. Положення про порядок подання скарги, розгляд скарги та її вирішення регулюються відповідними статтями 321-323 та містяться у главі 38 «Скарги на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні» підрозділу 4 «Окреме провадження» розділу 2 «Провадження у суді першої інстанції» ЦПК Республіки Казахстан (Цивільний процесуальний кодекс Республіки Казахстан, 1999).

У Законі Киргизької Республіки від 30 травня 1998 року № 70 «Про нотаріат» (Про нотаріат, 1998) у статті 25 містяться аналогічні положення про судовий порядок оскарження вчиненої нотаріальної дії. Розгляд справ за заявами на вчинення нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні регулюється відповідно до розділу «Окреме провадження» ЦПК Киргизької Республіки від 29 грудня 1999 року № 146 (Цивільний процесуальний кодекс Киргизької Республіки, 1999).

ЦПК Киргизької Республіки містить аналогічні положення щодо порядку розгляду таких заяв та передбачає, що спір про право, оснований на вчиненій нотаріальній дії, розглядається в порядку позовного провадження.

Законом Республіки Туркменістан від 30 квітня 1999 року № 355-І «Про державний нотаріат» (Про державний нотаріат, 1999) передбачено, що скарга на вчинену нотаріальну дію або відмову у вчиненні нотаріальної дії подається в етрапський (міський) суд за місцезнаходженням державної нотаріальної контори. Розгляд скарг здійснюється судом у порядку, встановленому цивільним процесуальним законодавством Туркменістану (Leheza ect., 2021).

Зазначеним Законом передбачено, що спір про право, який оснований на вчиненій нотаріальній дії, розглядається в порядку позовного провадження, а скарги на дії, які не стосуються суті вчиненої нотаріальної дії, розглядаються Міністерством юстиції Туркменістану.

У Законі Республіки Вірменії «Про нотаріат» міститься стаття 20 «Опротестування дій нотаріуса», відповідно до якої особа, інтереси якої зачіпаються дією нотаріуса, або особа, якій відмовлено у вчиненні нотаріальної дії, має право опротестувати до суду нотаріальну дію або відмову у вчиненні нотаріальної дії. Інші дії нотаріуса можуть бути опротестовані або до суду, або Міністру юстиції, або до нотаріальної палати (Про нотаріат, 2001).

Законом Естонської Республіки також передбачений судовий порядок вирішення розгляду справ про оскарження стосовно вчинених нотаріальних дій, нотаріальних послуг, фактів чи правих або відмови у вчиненні нотаріальних дій. Так, відповідно до ч. 5 ст. 41 Закону Естонії «Про нотаріат», у разі відмови у вчиненні нотаріальної дії клопотання про вчинення нотаріальної дії розглядається у порядку непозовного провадження. Однак у цьому Законі окремої статті, яка б регулювала оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні, немає (Leheza ect., 2018).

ЦПК Естонської Республіки від 20 квітня 2005 року регулює питання, пов'язані з оскарженням дій нотаріальних у порядку непозовного провадження (глава 11 «Непозовні справи») (Цивільний процесуальний кодекс Естонської Республіки, 2005).

Щодо контролю за нотаріальною діяльністю в інших зарубіжних країнах, то перш за все проаналізуємо законодавство Франції та Німеччини, – країн латинського типу нотаріату про контроль за нотаріальною діяльністю.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, слід зазначити, що у світі функціонує, крім нотаріату латинського типу, нотаріат англосаксонського типу, який заснований переважно на судовому прецеденті, через що основна увага приділяється показам свідків як засобу доказування, у тому числі при дослідженні письмових доказів.

Нотаріат у Німеччині відповідає латинському типу та є органом попереджувального, тобто превентивного правосуддя згідно з параграфі І ФПН. Згідно з ФПН, нотаріус наділений державними повноваженнями, має відповідні обмеження та підлягає державному нагляду.

Нагляд за нотаріальною діяльністю відповідно до параграфі 92 розділу 1 «Нагляд» частини 3 «Дисциплінарне провадження» ФПН здійснюють: 1) президент суду землі щодо нотаріусів і стажистів-нотаріусів в окрузі суду землі; 2) президент вищого суду землі щодо нотаріусів і стажистів-нотаріусів в окрузі вищого суду землі; 3) орган земельного управління юстиції щодо всіх нотаріусів і стажистів-нотаріусів відповідної землі.

ФПН у параграфі 19 передбачає можливість подання позову до суду про відшкодування збитків у разі умисного або необережного порушення службових обов'язків нотаріусом. Справи про відшкодування шкоди розглядаються виключно судами земель незалежно від ціни предмета спору.

Розглядаючи законодавчі особливості контролю за нотаріальною діяльністю у Франції, зазначимо, що на території Франції з 1945 року по сьогоднішній час діє Ордонанс про статус нотаріату.

У Франції діяльність нотаріуса відбувається під прокурорським наглядом та контролем з боку Міністерства юстиції; у разі будь-яких порушень він підлягає дисциплінарним санкціям з боку професійних (мається на увазі – Міністерство юстиції Франції) та судових інстанцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс Киргизької Республіки від 29 грудня 1999 р. URL: <http://medialaw.asia/document/-5362> (дата звернення 20.11.2022)
2. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Білорусь у від 11 січня 1999 р. № 238-3 URL: <http://www.tamby.info/kodeks/gpk.htm> (дата звернення 20.11.2022)
3. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Казахстан від 13 липня 1999 р. № 411-І. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013921&sublink=3210000#sub_id=3210000 (дата звернення 20.11.2022)
4. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Таджикистан від 5 січня 2008 року. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30410757 (дата звернення 20.11.2022).
5. Цивільний процесуальний кодекс Естонської Республіки від 20 квітня 2005 р. URL: <http://www.estlex.ee/tasuta/?id=7&aktid=70061&fd=1&leht=1> (дата звернення 20.11.2022).
6. Інститут нотаріусів у Франції. *Вісник* Центру комерційного права. 2009. № 2–3. С. 4–5.
7. Про державний нотаріат: Закон Республіки Туркменістан від 30 квітня 1999 р.355-І URL: <http://asgabat.net/stati/zakonodatelstvo-turkmenistana/zakon-turkmenistana-o-gosudarstvenom-notariate.html>. дата звернення 20.11.2022).
8. Про державний нотаріат: Закон Республіки Таджикистан від 16 травня 2012 р. № 810 URL: http://www.mmk.tj/ru/library/o_gosudarstvennom_notariate.doc (дата звернення 20.11.2022).
9. Про нотаріат: Закон Азербайджанської Республіки від 26 листопада 1999 р. № 762-ІГ URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=2792 (дата звернення 20.11.2022).
10. Пронотаріат: Закон Киргизької Республіки від 30 травня 1998 р. № 70 URL: http://www.dcsmf.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=43:2011-03-06-07-15-42&catid=4:2011-02-21-15-09-10&Itemid=9 (дата звернення 20.11.2022).
11. Про нотаріат: Закон Республіки Вірменія від 27 грудня 2001 р. № 3Р-274 URL: http://www.export.by/zarubezhnoe_zakonodatelstvo_ved/O%20notariate8c3/show.htm (дата звернення 20.11.2022).
12. Про нотаріат: Закон Республіки Казахстан від 14 липня 1997 р. № 155-І URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008028#sub_id=60000 (дата звернення 20.11.2022).
13. Leheza Ye., Len V., Shkuta O., Titarenko O., Cherniak N. Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings. *Revista de la universidad del zulia*. 2022. Vol. 13, no. 36, 276–287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18.8>
14. Leheza Ye., Odyntsova I., Dmytrenko N. Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. *Ratio Juris Unaula*. 2021. Vol. 16, no. 32, pp. 291–306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12.9>
15. Leheza Ye., Savielieva M., Dzhafarova O. Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*. 2018. Vol. 4, no. 3, pp. 147–157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>

REFERENCES:

1. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Kyrhyzkoï Respubliky vid 29 hrudnia 1999 r. [Civil Procedure Code of the Kyrgyz Republic from December 29, 1999] URL: <http://medialaw.asia/document/-5362> (data zvernennia 20.11.2022) [in Kyrhyzkoï Respubliky].
2. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Respubliky Bilorus u vid 11 sichnia 1999 r. [Civil Procedure Code of the Republic of Belarus dated January 11, 1999] № 238-Z. URL: <http://www.tamby.info/kodeks/gpk.htm> (data zvernennia 20.11.2022) [in Respubliky Bilorus].
3. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Respubliky Kazakhstan vid 13 lypnia 1999 r. [Civil Procedure Code of the Republic of Kazakhstan dated July 13, 1999.] № 411-І. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013921&sublink=3210000#sub_id=3210000 (data zvernennia 20.11.2022) [in Respubliky Kazakhstan].
4. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Respubliky Tadzhykystan vid 5 sichnia 2008 roku. [Civil Procedure Code of the Republic of Tajikistan dated January 5, 2008]. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30410757. (data zvernennia 20.11.2022) [in Respubliky Tadzhykystan].
5. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Estonskoï Respubliky vid 20 kvitnia 2005 r. [5. Civil Procedure Code of the Republic of Estonia dated April 20, 2005]. URL: <http://www.estlex.ee/tasuta/?id=7&aktid=70061&fd=1&leht=1>. (data zvernennia 20.11.2022) [in Estonskoï Respubliky].
6. Instytut notariusiv u Frantsii. [Institute of notaries in France]. *Visnyk Tsentru komertsiinoho prava*. 2009. № 2–3. S. 4–5. [in Ukrainian].

7. Pro derzhavnyi notariat: Zakon Respubliky Turkmenistan vid 30 kvitnia 1999 r.355-I [On state notary: Law of the Republic of Turkmenistan dated April 30, 1999]. URL: <http://asgabat.net/stati/zakonodatelstvo-turkmenistana/zakon-turkmenistana-o-gosudarstvenom-notariate.html>. data zvernennia 20.11.2022) [in Respubliky Turkmenistan].
8. Pro derzhavnyi notariat: Zakon Respubliky Tadzhykystan vid 16 travnia 2012 r. № 810. [8. On the state notary: Law of the Republic of Tajikistan dated May 16, 2012]. URL: http://www.mmk.tj/ru/library/o_gosudarstvennom_notariate.doc (data zvernennia 20.11.2022) [in Respubliky Tadzhykystan].
9. Pro notariat: Zakon Azerbaidzhanskoi Respubliky vid 26 lystopada 1999 r. № 762-1H [9. About notary: Law of the Republic of Azerbaijan dated November 26, 1999]. URL: http://base.spinform.ru/show_doc_fw?rgn=2792 (data zvernennia 20.11.2022) [in Azerbaidzhanskoi Respubliky].
10. Pro notariat: Zakon Kyrhyzkoi Respubliky vid 30 travnia 1998 r. № 70 [10. About notary: Law of the Kyrgyz Republic dated May 30, 1998 No. 70]. URL: http://www.dcsmf.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=43:2011-03-06-07-15-42&catid=4:2011-02-21-15-09-10&Itemid=9 (data zvernennia 20.11.2022) [in Kyrhyzkoi Respubliky].
11. Pro notariat: Zakon Respubliky Virmeniia vid 27 hrudnia 2001 r. № ZR-274 [11. About notary: Law of the Republic of Armenia dated December 27, 2001 No. 3P-274]. URL: http://www.export.by/zarubezhnoe_zakonodatelstvo_ved/O%20notariate8c3/show.htm (data zvernennia 20.11.2022) [in Respubliky Virmeniia].
12. Pro notariat: Zakon Respubliky Kazakhstan vid 14 lypnia 1997 r. № 155-I [12. About the notary: Law of the Republic of Kazakhstan dated July 14, 1997 No. 155-I]. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008028#sub_id=60000 (data zvernennia 20.11.2022) [in Respubliky Kazakhstan].
13. Leheza, Y., Len, V., Shkuta, O., Titarenko, O., & Cherniak, N. (2022). Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings]. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 13(36), 276–287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18.8> [in English].
14. Leheza, Ye., Odyntsova, I. & Dmytrenko, N. (2021). Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. *Ratio Juris Unaula*, 16, 32, 291–306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12.9> [in English].
15. Leheza, Ye., Savielieva, M. & Dzharfarova, O. (2018). Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*, 4, 3, 147-157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157> [in English].